

Azon túl változik a kép, elmaradnak a szigetek, zátonyok s a Duna elkezd össze-vissza kanyarogni. Ezt Lóczy törvénye magyarázza meg világosan. T. i. az olyan folyók, amelyeknek hordalékja nehezebb, mint a partjuk anyaga, zátonyokat építenek és szétágaznak. Azok a folyók ellenben, amelyek könnyebben mozgatják saját hordalukat, mint partjuk anyagát, azok kanyarognak. Ez a törvény a folyók egyns szakaszaira is ráillik. A Duna Dömöstől Fajszig — mint ahogy látni is fogjuk — zátonyos, több szigetet alkot, mert itt még kavics a hordalékja, míg a part löszös, homokos anyagú, amelyet könnyebben mozgat, közben azonban lerakja a nagyobb és nehezebb hordalékokat s Fajszon alúl épen úgy kanyarog, akárcsak a Tisza. Figyeljétek meg a zátonyok szemcséjét, itt még sokkal durvábbak, mint majd délebbre látni fogjuk.

Valamikor ezen a vidéken nagy állóvizek voltak — folytatta Kari — s a magasabban fekvő mai Kis Alföld helyén levő tó vize több helyütt folyt le a Nagy Alföld medencéjébe. A nagyobb lefolyások helyét kavics- és homoklerakódások jelzik, a torkolatuknál pedig nagy törmelékkúpok épültek. Persze ezek nem mind a Duna mellett fekszenek. Egy nagyobbat láthatni Maglód-Szentlőrinc között, amelyet valószínű a Visegrádnál berontó Duna rakhatott le. Ilyeneket látunk Dunavecse, Solt, Dunapataj mellett. Sőt a jobb parton 100 méternél is vastagabb kavicsréteget fogunk találni. Ebből a rétegből fújja ki az állandó irányú szél a finomabb szemcséket, amely lassan-lassan az egész Duna-Tisza közti hátságot belepi, mint futóhomok. Ehez jött aztán még alluvi alis homok is.

Nevezetesen itt még az innen Téténytől a Csepel-sziget hosszában húzódó jobbparti szigethegyek. Ugyanis az Alföld egy ősmasszivum volt, amely épen a Duna mostani vonalánál leszakadt, amit Sárbogárdnál és a Velencei-tónál megmaradt hegytuskók igazolnak.

— Jé, ezt mind te mondtad, Karika? — szólta Csuti — ezt a tészta-tette hozzá utólérhetetlen zuglói jasszdialektussal.

— Nű ná, talán egy nyelvész — kezdte meg az örök versengést Dulovits Jenő.

Erre felbuzgott bennem is mint filológusban az ősi vér. Ketten voltunk Buxussal nyelvész — historikusok, Csak ennyit szóltam:

— Most, Buxus!

Mire ősmagyarul zengő kálomista kiszólásaival megszólaltatta a jó öreg Anonymust. — (Folytatjuk.)

Cser János.

Római levél.

Királynőm!

Róma, 1925 október . . .

A Villa de Umberto ciprusalléjában állok, csodálom az olasz nyár narancsfoltjait, melyek talán éppen ott kerekedtek a tiburi uton, ahol Horatius elgondolta a Beatus Ille sorait. E csodás környezetben Te jutsz eszembe Kedvesem. Látlak a magyar ősz ugarán, hol Ady tajtékzó paripája toporzékol s hallok hívogató drága hangod. A sóhajok ezreit röpittem feléd. Hiányzik valaki, oly idegen nekem e föld. Szeretnék visszapörögni hozzád s mesélni neked. Elmenekülök az erősen tűző Nap elől, a ciprusok árnyában egy titokzatos padon ülve emlékezem vissza hosszú

utamra. Mily dús volt az érzelmekben s mily titokzatosan érdekes. Királynőm elmesélem neked!

— Hatvan magyarcimeres fehérsapka intette az induló vonat ablakából a búcsu utolsó fázisát. Hatvan mosolygó, sok meglepetést váró büszke magyar szem tolakodott még egy pillanatig élvezni a természetnek megfizethetetlen ajándékát, Budapestet. Holnap ők már idegen földön fognak sóhajtozni s holnapután, az antik világ tárában, Rómában fogják élvezni második nyarukat. Messze a cél, a kilométerek ezreit kellett megfutni a vasszörnyetegnek, mely talán tudatában volt annak, mert néhány pillanat alatt szinte habzsolta azokat.

A Rákóczi-induló utolsó akkordjai belevegyültek a ritmikus dübörgésbe. Eltűnt a Gellérthegy, a romlott város már csak ezernyi lángjával integetett s mikor a vonat dübörgése megszokottá vált, mintegy varázsütésre megszólalt a hatvan büszke magyar ifju ajka, s a Pilger-kohr melódiája belesirt a ködös estbe. Ma még a magyar levegő vitte a sóhajokat, a magyar szellő susogott Ave Máriát, de holnap már az olasz est narancsillatos légkörébe fog beleolvadni a szerelmes sziveknek csókos sóhaja . . .

Az elhelyezkedés pillanata következett. Mindenki kényelembe akart öltözni, mindenki könnyíteni akart a 40 órás út fáradalmain. Egy kis zúgás, mozgás s itt-ott kitörő hangos eszmecsere, szívesen ajánkozott az elhelyezkedés időtartamára. Rövidesen hallható volt: „Segít a huszas számú tarokk a tulival s pagát ultimóval.“ Mi sem természetesebb, követői akadtak. Valóságos kártya-csaták folytak, amikor a magyar tenger ringó rónasága, a csodás Balaton mellett dübörgött vonatunk. Olyan volt ez, mint egy mennyasszony. Félt a éjszakától, mert az vihart rejtegetett magában. Féltette szűzies nyugalmát, mégis oly csodás volt, oly szép. Fenséges nagyságával még az üres lélekben is gondolatot fakaszt. A dús léleknek ihletet ad, a szangvinikusnak szelidebb temperamentumot, a melancholikusnak erőt ad, hogy emlékei közül kidobja a fájót.

Királynőm, te akkor is velem voltál. Együtt csodáltuk szépségét s örültünk magyarságunknak. Mit keresünk mi külföldön, mit nekünk a tenger, mikor nekünk szebb van. Van itt szépség, ne keressük a másét, ezt élvezzük, értékeljük és hirdessük.

Nem a külföld szépségét megy csodálni a zarándok vonat „D“ kocsijának 60 dalosajku lakója, hanem a magyar dalnak varázsos szépségét, zokogó és kacagva tomboló melódiáját akarja megismertetni a nagyvilággal.

A kocsiban elült a kártyacsaták zaja. Néhány fáradt test már fenn pihent a csomagtartókon. Kedveséről álmódott mindegyik. Szerelmet susogtak álomban is. Akiknek hely nem jutott, azok a nyitott ablakban könyököltek s várták a titokzatos éjfélt. Jött is nemsokára. Hüvös szele csapkodott már. Itt volt. Hosszú fekete köpenyével beborítja a földet, köpenye alatt elrejtve, fájó földet hozott, magyar földet rejtegetett, melyet határ választ el az ősi anyarögtől. Az elválasztó vonalnál martalócképfű rác katonák tartották vissza az elrabolt földet, nehogy az testvéréhez, mely oly sok könnyet sírt el, visszarohanjon.

„Fiúk olyan magyar földre jutottunk, — szólt egy öreg basszus hang — ahol tilos a magyar szó!“ Valami furcsa érzés futotta át mindenkinek lelkét. Kimondhatatlan valami uralkodott mindenkin. Ki akart törni —

minden arc elárulta — s nem mert. Néhány pillanatig sokatmondó hallgatás uralkodott. Egyszer csak feloldó érzésként megszólal a tárogató síró hangja; a magyar dal, a kuruc nóta kifejezte a titokzatos érzést. Egyik dal a másik után, az érzések feloldozást nyertek. Egyszer sir más-kor kacag a tárogató hangja. Nem alszik már senkisé. A csomagtar-tókról szitkok áradata repült a kocsit körülvevett fegyveres martalócok felé, kik mint prédaéhes hiénák bámultak felénk.

Durva módon történt vámvizsgálat után két szerb mozdony ragadta-tovább különvonatunkat. Vad iramban vitte terhét az Alpok büszke bér-cei felé. Egyik pompás völgy a másik után maradt mögöttünk. Elfelej-tettük, hogy szerb területen vagyunk, élveztük a szép hajnalt, bámultuk az egymástkövető óriási viaduktokat, szívtuk az ózondús fenyőillatot s beszélgettünk a Kárpátok még szebb vidékéről.

Laibachon keresztül értük el az olasz határt. A Nap leveté már-biborpalástját, ott tündökölt Törökország fölött. Reggel volt. A kinos. érdekes éjszakát madárdalos, narancsillatos reggel követte. Az álom pillangója messze szállt. Mindenki leszállt kocsijáról s a „D“ kocsí felé tartott, hol a fehérsapkások csoportja állott. „Nótát fiúk!“ — s patto-gott a dal. Az olasz fascista indulót énekeltük. Az olaszok sokasága figyelni kezdett s teljesítményünket harsogó evvivával párosult taps fo-gadta. Egyik kérdés a másik után s mi csak azt mondtuk: Ungheria.

Olasz személyzettel s két olasz mozdónnyal robogtunk tovább. A Karszt, a Doberdó s a végtelen tenger felé.

Kopár, kietlen szinte síró földterülethez értünk. Haragos sziklák milliója, itt-ott egy kővirózsa fohászkodott életért. Bámultam e kietlensé- get, életemre gondoltam. Királynőm, csodálatos a szív törvénye. Ma kacag, holnap sír.

Az ábrándképek láncát élte át évem, mikor a szirtek közül, a tá- tongó mélységből felém intett a görög bölcsék egyik eleme, a belátha- tatlan víztömeg, a csodás tenger. Az érzést mely átfogott, nem tudom leírni kicsi szépem. Ha költő lettem volna, ódát zengett volna ajkam, mint író regénybe foglaltam volna, de így mint gyarló semmiség, csak néztem, hallgattam . . . és hallgattam. Láttam a vitorlások százát, a víg halászokat s élveztem a tenger altató meséjét. Kábitóan hatott reám minden. Jó volt hallgatni. Szerettem volna veled egy veszélyes vitorlá- son a mérhetetlen hullámok között ringani, avagy a merész part szikláin mászkálva együtt csodálni az óriás kékséget s igaz szerelmet susogni.

Triesztben 1 és fél órát tartózkodtunk. Bejártam a város nevezetes részeit, irtam a lapokat s ültem a kikötő forgatagában. Itt közelebb él- veztem a fenséges — de bűnös Adriát. Az óriási hajó mind távolabb és távolabb volt már — de én nem nézhettem tovább. Az indulás perée közeledett. Padován, Bolognán, Firenzén át folytattuk utunkat. Még annyi hátra volt.

Még volt egy szomorú része. Doberdó . . . s hallgattak a fehé- sapkás fiúk. Mindenki hallgatott. Egyik atyját, másik testvérét vagy közel rokonát látta ott a csatasíkon. — A gránát bevág, sziklák repülnek . . . zúgás . . . átok . . . dübörgés . . . sóhaj . . . ima . . . könyörgés s a hálál csonttá száradt karja elkísérté a léteket a nem létbe. Doberdó . . .

A karigazgató szava oldott fel bennünket a visszaemlékezés fájo- érzése alól. A Piave hidnál a Hászekegy s Nem, Nem, Sóna sasszárnyán

repült a virágos koszorú a festvérek örök házába. A szalagon néhány rövid szó:

„Nem! Nem! Soha!

A Budapesti Egyetemi Enekkarok.“

Minden kocsi ablakából szállt a magyar virág. Néhány pillanat s a haragos Piave olyan volt mint a virágos tavasz.

Feltámadást hirdetett.

18 órai út után az örök város itt áll előttem és én pedig a Villa de Umbertón állok . . .

A Nap, mint beteg király most bukott le az ég peremén. A ciprusfák halkán zizegik neved, a csókos allétól búcsúzom. — Elfáradt pennám. Holnap ismét írok. Isten veled.

Popity Imre.



INNEN-ONNNAN.

„De szolgák nem leszünk.“

(Zsabka Kálmán könyve.) A közelmúlt eseményeinek nem mindennapisága, nemzeti porbasújtottságunk ténye és ennek következményei, oly dolgok melyeknek kétségbevonhatatlan törvény-szerűséggel létre kellett hozniok a lelkekben is bizonyos abnormitást, elváltozást. Az érzelmi élet terén ezek mi-benléte nem annyira azok újszerűségében, mint inkább színesebbé és intenzívebbé válásában, elmélyülésébe nyilvánul meg. Ezt látom — egyebek mellett — Zsabka Kálmán: „De szolgák nem leszünk“ c. verseskötetében is, amely visszhangja nemzetünk jelen kétségbeesztő állapotának. sivar napjainak, Jöllehet, költőnk talán nem is lett volna ezzé az említett rendkívüli körülmények hiányával, legalább kétlem, hogy számot tarthatott volna szélesebbkörű méltánylásra, de mivel versei több-kevesebb hatást gyakorolnak a magyarság mai olvasóira: nem lesz értéktelen jobban szemügyre vennünk fent nevezett kötetét, már csak azért sem, mert vele, mint egyetemi polgárral, közelebbi nexusban érezzük magunkat. Zsabka költészetének majd kizárólagos ihletője a hazafiúi érzés, mely még szerelmi líráját alkotó egy két versét is át-meg átszövi, s ez utóbbi érzelmi motívumot elhalványítja, átformálja, csaknem megsemmisíti (Pl.: „Leszek még ifjú.“)

Hazafias verseinek motívumai különbözőek. Nagy általánosságban két témakört lehet megkülönböztetni: amelyik a nemzet, az ország jövője sorsa miatt való aggódást, az érte való harcolni

akarást fejezi ki és másodsor a hontalanná lettek keserű sorsának panaszolását tartalmazókat. Igaz, néha összefolyik a kettő.

A „De szolgák nem leszünk“ e rapszódiaiban erős realitással festett képei után merész víziók következnek a címül is megtett refrénnel, mit a trianoni békeszerzőknek kiált oda. Míg ebben csak tiltakozó szavát emeli fel elleneink kegyetlensége miatt és ellen. a „Trianon“ c.-ben már mint vatest halljuk szólani, aki le nem folytott dühvel s öklrázó fenyegetéssel aposztrofálva az elvakult, gőgös erőszakot jelképező Trianont, — megjósolja annak gyors végét. Ezzel majdnem teljesen azonos tárgyú és szellemű a „Feltámadás“ -ról énekelő. Míg az említettekben, a „Reméletek“ c.-ben s még egynéhányban a jobb, szebb jövőbe vetett hit szól hozzánk, nem egy vers a „Kétségbeesés“ -éről tesz bizonyosságot, mely gyakran erőt vesz rajta. („Isten“ stb.) De ennek múltával tud ismét biztatni lázítani másokat tette serkenteni: „Nesírtatok“, „Fell“, „Csatára“, „Testvér“, „Ébredj magyar“, etc. Mostoha sorsának feltárással részvételtelően mutatja meg az otthonukból tovaüldözött igaz hazafiak sivar életét, zaklatott, gyöttrődő lelkiállapotát. („Kolduskenyérén“, „Sorsom“, „Művészhaj“, „Sorsunk“, „Koldusok“, „Hontalannok“.) Külön kell megemlékeznem a „Cigánydala“, „Kiskocsmában“ és a „Vág“ c. költeményeiről, mint olyanokról, melyek hangulatát